

Hij heeft op de tegenbedenkingen van zijn partij niet geantwoord, vermoedelijk omdat hij niet in staat was ze te beantwoorden.

203. ARBEIDER, WERKMAN.

Persoon die, voor loon, meest lichamelijke arbeid verricht.

Arbeider is vooral hij, die werkzaamheden verricht waarvoor weinig kennis en kunstvaardigheid, maar in de eerste plaats spierkracht geëist wordt.

Werkman wordt gezegd van hem, die een werkzaamheid of een beroep heeft, waarvoor ervaring en kennis nodig zijn.

Arbeiders in de venen. De arbeider is zijn loon waardig.

De timmerman en de metselaar hebben werklieden.

204. AREND, ADELAAR.

Beide woorden duiden dezelfde roofvogel aan; zij verschillen dus niet in betekenis, maar alleen in het gebruik.

Arend is de naam in het dagelijks leven en in de dierkunde.

Adelaar wordt alleen gebruikt in de hogere en dichterlijke stijl en in de wapenkunde.

In de wapenkunde wordt *adelaar* echter vervangen door *arend*, wanneer de vogel zijn fantastische gedaante mist. Hetzelfde onderscheid wordt gemaakt voor de samenstellingen; die met *arend* zijn de gewone alledaagse uitdrukkingen, die met *adelaar* zijn dichterlijke woorden of geven iets edels te kennen.

De arenden, die op hoge toppen van steenrotsen en bomen nestelen.

De duif moet niet met de arend willen uitvliegen.

Hier steigert de adelaar op in 't nooit gekielde ruim. (HELMERS)

O rotsen, in de ruimt' verheven,

Waarboven de adelaren zweven. (LEDEGANCK)

De dubbele adelaar prijkt op het wapen van Duitsland.

205. ARM, ARMOEDIG, BEHOEFDIG, NOODDRUITIG.

Gebrekkend aan het nodige.

Arm duidt aan, dat men niets of zeer weinig bezit of niet in voldoende mate iets bezit; men kan slechts met moeite rondkomen en moet zich veel ontzeggen.

Armoedig heeft betrekking op het uiterlijk, waaruit het arm zijn blijkt.

Behoeftig is sterker dan arm; het duidt aan, dat men zelfs het nodige niet kan aanschaffen.

Nooddruftig is het sterkst en geeft te kennen, dat men zelfs het onontbeerlijkste moet missen. Het wordt echter alleen in deftige stijl gebruikt.

Een arme weduwe. De vereniging heeft tot doel arme gezinnen te helpen.

Hoewel hij arm is, ziet hij er toch niet armoedig uit. Een armoedig vertrek.

Men moet de behoeftigen helpen. Zij verkeren in behoeftige omstandigheden.

Een nooddruftig huisgezin. G., die toch geen andere aanspraak op hun bijstand hebben kon, dan dat hij ziek en nooddruftig was.

206. ARMOEDE, GEBREK, ONTBERING.

Armoede duidt de toestand van arm zijn aan; het is dus het tegengestelde van *rijkdom*.

Gebrekkend is het niet of niet genoeg aanwezig zijn van bepaalde dingen, die noodzakelijk zijn voor het levensonderhoud; het is dus het tegenovergestelde van *overvloed*.

Ontbering drukt dezelfde gedachte uit, maar legt meer de nadruk op het onaangename van het gemis.

Hij leefde in diepe armoede. De armoede der bevolking nam voortdurend toe.

Tijdens de oorlog was er een nijpend gebrek aan levensmiddelen. Hij leed voortdurend gebrek.

Uitgeput door langdurige ontberingen. Het vasten gewoon, verduurde hij de ontbering van voedsel met gelatenheid.

207. BAAI, BOCHT, GOLF, ZEEARM, ZEEBOEZEM, INHAM.

Gedeelte van de zee, dat in het land binnendringt.

Baai is een inham van de zee in het land, die doorgaans van binnen breder is dan aan de opening.

Bocht en golf zijn insnijdingen in het land, die zich over een grotere oppervlakte uitstrekken.

Bocht is een min of meer boogvormige insnijding; een *golf* dringt dieper naar binnen.

Zeearm is een baai die zeer lang en betrekkelijk smal is.

Zeeboezem is een insnijding die dieper inloopt en waarvan de opening minder wijd is.

Inham wordt ook gezegd van een insnijding, gemaakt door een rivier of een meer.

De baai van Napels. De baai (van Cadix), door het vuur der omringende forten aan alle zijden beveiligd, was opgevuld met schepen.

De bocht van Guineë. Een besloten zee, waar stille bochten zijn en moerassige gronden.

De golf van Venetië. De golf van Mexico.

Op Schotlands oostkust ligt aan een inham het vlek St. Andrews. Het schip liep de kleine inham binnen. Al deze vissen worden gevangen in zekere inham van de rivier.

208. BAAL, ZAK, BUIDEL.

Omkleedsel van buigzame stof om iets in te bewaren.

Baal is een omkleedsel van grof linnen of matten, dat geheel dichtgenaaid wordt om zekere handelswaren.

Zak is een gereedgemaakt omhulsel, van linnen, jute, leder, katoen, enz. dat van boven open is en met een touw kan dichtgemaakt worden; het dient om goederen in te doen.

Soms worden deze beide woorden ook gebruikt om een hoeveelheid aan te duiden.

Buidel duidt meestal een kleine zak aan, om iets in te bewaren, mee te nemen, enz. In de algemene spreektaal is het thans weinig gebruikelijk.

Enige lege balen te koop. Hij was uiterst nauwkeurig in het afleveren van vaten, kisten, balen en pakken. Een baal katoen. Een baal rijst.

Appelen in zakken doen. Wijn in zakken vervoeren. Een zak aardappelen.

Een buidel met geld. Met volle buidel terugkeren.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

